

หลักธรรมาภิบาลกับการยกระดับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Good Governance Principles and Local Government Administration

ภัทรพร สุวรรณจันทร์

Pattarapon Suwanjan

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Graduate Student, M.Ed. (Educational Administration), Songkhla Rajabhat University

ศรุตพงศ์ ภูวัชรวรานนท์

Saruthipong Bhuwatvaranon

อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Lecturer, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

มูจลินทร์ ผลกล้า

Mudchalin Pholkla

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: 68G180014@parichat.skru.ac.th

Received: 2025-10-25 Revised: 2025-11-18 Accepted: 2025-11-23

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และทบทวนวรรณกรรม หนังสือ งานวิจัย รวมทั้งบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเป็นกลไกสำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับพื้นที่โดยตรง ตลอดช่วงที่ผ่านมา การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบปัญหาด้านประสิทธิภาพและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง การน้อมนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาใช้ในการดำเนินงาน

จึงถือเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารให้มีความโปร่งใส มีมาตรฐาน และเป็นธรรมยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่า การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลที่สามารถปฏิบัติได้จริงในสี่มิติหลัก ได้แก่ (1) มิติการมีส่วนร่วมของประชาชน (2) มิติการจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส (3) มิติการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และ (4) มิติการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวจะเอื้อต่อการสร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ และความร่วมมือจากประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงควรยึดแนวทางนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาล, ผู้บริหาร, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This article aims to compile, analyze, and review literature, books, research, and academic articles related to the application of good governance principles to the administration of local government organizations, a crucial foundation of democratic governance. They play a direct role in meeting the needs of local residents. Past local government administrations have lacked efficiency and failed to truly meet public needs. Therefore, the application of good governance principles, comprising the rule of law, ethics, transparency, participation, responsibility, and cost-effectiveness, is an important approach to enhancing administrative quality, transparency, and fairness. The author has discovered new insights: local government administration should be based on four practical principles of good governance: 1) public participation; 2) transparent budget allocation; 3) anti-corruption; and 4) sustainable organizational development. Management based on good governance principles builds credibility, trust, and public cooperation. Local governments, as the closest institutions to the people, should adopt this approach as a cornerstone of sustainable development to maximize the benefits of the people and society as a whole.

Keywords: Good governance, executives, local government organization

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นเสมือนรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือพื้นที่ที่ประชาชนได้เรียนรู้การเมืองการปกครองอย่างแท้จริง ประชาชนจะรู้ว่าตนเองมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาท้องถิ่น และยังเกิดความรับผิดชอบต่อประโยชน์ของชุมชนที่อาศัยอยู่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้บัญญัติชัดเจนว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถกำหนดนโยบายรวมถึงการบริหารจัดการด้านบุคลากร การเงิน และการคลังได้ด้วยตนเอง โดยต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่สอดคล้องกับจังหวัดและประเทศ (ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาล เนื่องจากหลักธรรมาภิบาลจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน หากประชาชนมีความมั่นใจในระบบการบริหารของนักการเมืองท้องถิ่น ประชาชนก็พร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งไม่เพียงช่วยสร้างความสมดุลและการพัฒนาที่ก้าวหน้า แต่ยังช่วยลดความขัดแย้ง สร้างสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างประชาชนกับผู้บริหารท้องถิ่น และท้ายที่สุดยังมีส่วนช่วยให้ประเทศชาติมั่นคงมากขึ้น (โสธยา สุภาพล, ลัดดาวัลย์ สำราญ และ ชณัฐศิกานต์ คงทัด, 2567)

ดังนั้น ผู้บริหารท้องถิ่นในยุคปัจจุบันควรยึดมั่นการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อ การตรวจสอบได้ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นธรรม ตลอดจนการจัดการที่มีประสิทธิภาพและเน้นผลสัมฤทธิ์ที่ตอบสนองต่อประชาชนอย่างแท้จริง แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้งานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุเป้าหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างระบบการบริหารที่ดีให้กับทั้งผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงาน และสมาชิกสภาท้องถิ่นในการทำงานและให้บริการประชาชนโดยปราศจากการแทรกแซงหรือการเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้อง(กฤติณา วรพลจิรา, 2567)

แนวคิด ทฤษฎี ของหลักธรรมาภิบาล

ความหมายของธรรมาภิบาล

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครองหรือการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและเป็นธรรม

จรัส สุวรรณมาลา (2546) ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการและวิธีการที่ใช้ได้กับประเทศชุมชนและองค์กร ในโครงสร้างของธรรมาภิบาลมีผู้บริหารกับองค์คณะบุคคลที่เรียกว่าบอร์ดหรือคณะกรรมการหรือสภาหรือชื่ออื่น ๆ ที่ทำงาน ประสานความสัมพันธ์กัน โดยมีการแบ่งอำนาจและบทบาทหน้าที่ทั้งในสภาพ่วงดูล สอดคล้อง และเสริมกันเป็นระบบ

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2552) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง ระบบ โครงสร้าง กระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของประเทศ เพื่อที่ภาคต่าง ๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ

ยิ่งยศ บุญยานันต์, (2564) ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารจัดการที่ดีที่มุ่งเน้นการสร้างสรรคและส่งเสริมให้องค์กรมีศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธาจากผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลภายนอก

จากการวิเคราะห์ความหมายของธรรมาภิบาลผู้เขียนพบว่า ธรรมาภิบาลเป็นแนวทางการบริหารหรือการปกครองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง เป็นธรรมและโปร่งใส โดยมีกรอบแนวคิดหรือระบบที่ช่วยกำกับให้การดำเนินงานขององค์กรหรือประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับความไว้วางใจ

หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของประเทศ เพื่อที่ภาคต่าง ๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (สาคร พรหมโคตร, พระครูอนุกูลปริยัติการ, และพระกฤษดาภิติโสภโณ, 2567)

1. **หลักนิติธรรม (Rule of Law)** หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับการเป็นไปตามกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาอย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรมของประชาชน เป็นต้น (สาคร พรหมโคตร, พระครูอนุกูลปริยัติการ, และพระกฤษดาภิติโสภโณ, 2567)

แนวทางการประยุกต์ใช้

1.1 ให้ความรู้แก่สมาชิกในองค์กร เรื่องกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ สิทธิเสรีภาพ บทบาท และความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรรวมทั้งขอบเขตในการมีส่วนร่วมในการบริหารแบบ ประชาธิปไตย

1.2 พัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพมากขึ้น (ณัฏฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ, ไพฑูรย์ มาเมือง, และ สุเนตร ธนศิลป์พิชิต, 2564)

กล่าวสรุปได้ว่า การใช้กฎเกณฑ์เป็นบรรทัดฐานในการปกครอง กฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึงตัวบทกฎหมาย ระเบียบ วินัย ข้อบังคับ กติกาหรือข้อตกลงต่าง ๆ เป็นต้น (ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

2. หลักคุณธรรม (Morality) คือ คนในสังคมมีจิตสำนึกยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เป็นผู้ที่มีจิตใจสูง มีความยินดี การวางตัวเป็นกลาง เป็นต้น (สาคร พรหมโคตร, พระครูอนุกุลปริยัติการ, และพระภุชงค์ กิตติโสภโณ, 2567)

แนวทางการประยุกต์ใช้

2.1 ส่งเสริมการเรียนรู้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เริ่มจากเยาวชนในและ นอก ระบบการศึกษาอย่างจริงจัง

2.2 รณรงค์ให้สังคมร่วมสนับสนุนผู้ปฏิบัติที่มีคุณธรรมที่ถูกรังเกียจโดยผู้มีอำนาจเหนือกว่า รวมถึงการยอมรับ เชิดชูเกียรติ การส่งเสริมหรือกระตุ้นในรูปแบบต่าง ๆ (ณัฏฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ, ไพฑูรย์ มาเมือง, และ สุเนตร ธนศิลป์พิชิต, 2564)

กล่าวสรุปได้ว่า หลักคุณธรรมการใช้อำนาจที่ชอบธรรม ถูกต้อง มีความดีงาม ซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน และมีระเบียบวินัย เป็นต้น (ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง ความโปร่งใส สามารถ ตรวจสอบได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับการทุจริตคอร์รัปชัน และการฉ้อราษฎร์บังหลวง (สาคร พรหมโคตร, พระครูอนุกุลปริยัติการ, และพระภุชงค์ กิตติโสภโณ, 2567)

แนวทางการประยุกต์ใช้

3.1 บุคลากรตระหนักในความสำคัญและปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการปกครอง พ.ศ.2539

3.2 ปรับปรุงระบบเอกสารระบบสารสนเทศให้เป็นระเบียบสะดวกต่อการใช้งานและการสืบค้นของประชาชน (ณัฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ, ไพฑูรย์ มาเมือง, และ สุเนตร ธนศิลป์พิชิต, 2564)

กล่าวสรุปได้ว่า การทำงานที่มีกฎเกณฑ์และกติกาต่าง ๆ เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันโดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา เป็นต้น (ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง มีการรับฟังความคิดเห็น แผนงานโครงการใดจะกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน กระทบต่อสิ่งแวดล้อม การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนเวลาใช้อำนาจตามกฎหมายที่จะอนุมัติ อนุญาต หรือเห็นชอบสิ่งใด ๆ ที่อาจไปกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของงานก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ต่อคน ต้องเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ เป็นต้น (สาคร พรหมโคตร, พระครูอนุกุลปริยัติการ, และพระกฤษดา กิตติโสภโณ, 2567)

แนวทางการประยุกต์ใช้

4.1 องค์กรต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน พร้อมทั้งออกกฎระเบียบ ข้อบังคับกับบุคคลในองค์กรถือปฏิบัติ รวมทั้งพัฒนากระบวนการทำงานและการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ เพื่อเอื้อต่อการสนับสนุนให้บุคลากรในองค์กรและประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

4.2 รณรงค์และประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรและประชาชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วม (ณัฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ, ไพฑูรย์ มาเมือง, และ สุเนตร ธนศิลป์พิชิต, 2564)

กล่าวสรุปได้ว่า เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นประชาชนได้ร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมปฏิบัติหรือตัดสินใจตรวจสอบการปฏิบัติงาน เป็นต้น (ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsiveness) หมายถึง การมีจิตสำนึกในหน้าที่ร่วมรับผิดชอบต่อสังคมสิทธิ หน้าที่ และปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างตามหลักประชาธิปไตย เป็นต้น (สาคร พรหมโคตร, พระครูอนุกุลปริยัติการ, และพระกฤษดา กิตติโสภโณ, 2567)

แนวทางการประยุกต์ใช้

5.1 ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดีรวมทั้งการสร้างแบบอย่างที่ดีด้วยการยกย่องและส่งเสริมความประพฤติของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี

5.2 สร้างความรับผิดชอบของตนเองโดยใช้การมีส่วนร่วมมีระบบการตรวจสอบและการประเมินที่น่าเชื่อถือ (ณัฏฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ, ไพฑูรย์ มาเมือง, และ สุเนตร ธนศิลปพิชิต, 2564)

กล่าวสรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การใส่ใจในปัญหา เป็นต้น (สุกมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง ความคุ้มค่าบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักความคุ้มค่า จะเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมจัดทำแผนงาน โครงการ การศึกษาแผนงานโครงการที่จัดทำว่าเกิดจากปัญหาความต้องการของประชาชนหรือชุมชนหรือไม่ เพราะบางครั้งโครงการที่ทำ ไม่ได้ตอบสนองต่อปัญหาความต้องการของประชาชน เป็นต้น (สาคร พรหมโคตร, พระครูอนุกุลปริยัติการ, และพระกฤษดา กิตติโสภโณ, 2567)

แนวทางการประยุกต์ใช้

6.1 ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้สั้นหรือเบ็ดเสร็จในขั้นตอนเดียวเพื่อให้สะดวกและรวดเร็ว

6.2 สร้างระบบความคุ้มค่าและรายงานการใช้จ่ายทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อตรวจสอบ (ณัฏฐมลกานต์, 2564:18)

กล่าวสรุปได้ว่า ความคุ้มค่าเป็นการบริหารจัดการด้วยความประหยัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เป็นต้น (สุกมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

ประโยชน์ของหลักธรรมาภิบาล

1. ประโยชน์ต่อองค์กร การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรก่อให้เกิดผลดีในหลายด้าน ได้แก่ (อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล, 2566)

1.1 ช่วยให้องค์กรมีระบบ กลไก และกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการที่มีความชัดเจน เป็นมาตรฐาน และเป็นแบบแผนที่สามารถปฏิบัติตามได้

1.2 ส่งเสริมให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ลดความเสี่ยงต่อการทุจริตและความไม่เป็นธรรม

1.3 เพิ่มระดับความน่าเชื่อถือและศรัทธาจากบุคลากรภายในและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอก

1.4 ทำให้องค์กรมีความคล่องตัว และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ประโยชน์ต่อประชาชนหรือผู้รับบริการ การบริหารภาครัฐที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาลส่งผลดีต่อประชาชนและผู้รับบริการ ได้แก่ (อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล, 2566)

2.1 ระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความยุติธรรม ทำให้ประชาชนมั่นใจในกระบวนการของรัฐ

2.2 ประชาชนได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็ว มีคุณภาพ และมีมาตรฐานสูงขึ้น

2.3 ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็น ทำให้กระบวนการให้บริการมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4 ส่งเสริมระดับความเชื่อมั่นและศรัทธาที่ประชาชนมีต่อหน่วยงานภาครัฐ

3. ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ การบริหารงานของภาครัฐที่ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลก่อให้เกิดผลดีในระดับสังคมและประเทศชาติ ได้แก่ (อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล, 2566)

3.1 สร้างความเป็นธรรมในสังคม เนื่องจากกระบวนการบริหารและการจัดการมีความโปร่งใสและยุติธรรม

3.2 ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม ช่วยลดความขัดแย้ง และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

3.3 ลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในทุกกระดับ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ

3.4 ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของทุกภาคส่วนบนพื้นฐานของความร่วมมือและความไว้วางใจ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการปกครองและการพัฒนาสังคมอย่างมาก เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เพียงแต่มีเขตพื้นที่ในการปกครอง มีประชากรและมีรายได้ของเป็นตนเองเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจและความเป็นอิสระในการบริหารจัดการเพื่อบริการประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมใน

การตัดสินใจผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น สภาท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิและอำนาจในการกำหนดทิศทางการสาธารณสุข การเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินงานและตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเหมาะสม และอยู่ภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ เนื่องจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ผ่านทั้งการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบ (ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน, 2566) สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบที่ทั่วไป มี 3 ประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) (ณรงค์ศักดิ์, 2566:19)

1.1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในทุกประเภทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในรูปแบบทั่วไป มีจังหวัดละ 1 แห่ง มีพื้นที่การปกครองครอบคลุมพื้นที่จังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) มีหน้าที่จัดบริการสาธารณสุขในเขตจังหวัด ช่วยเหลืองานของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลและประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นไม่ภารกิจซ้ำซ้อนกัน

1.2) เทศบาล เป็นประเภทการปกครองหนึ่งที่มีขนาดเหมาะสมในเขตที่มีความเจริญและมีความเป็นเมืองสูง ซึ่งในประเทศไทยแบ่งออกเป็น ประเภทย่อยตามขนาดความเจริญของพื้นที่ประกอบด้วย เทศบาลนคร เทศบาล เมือง และเทศบาลตำบล

1.3) องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุดในทุกประเภทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย (ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน, 2566)

2. รูปแบบพิเศษ มี 2 ประเภท ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เป็นต้น

2.1) กรุงเทพมหานคร เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ ไม่มีฐานะเป็นจังหวัด มีหน้าที่จัดบริการสาธารณสุขในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความอิสระสูงและมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง

2.2) เมืองพัทยา เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่จัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของพื้นที่ มีระดับเทียบเท่าเทศบาลนคร อยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี (ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน, 2566)

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดของการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น ความหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการทั่วไปได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้
ประธาน คงฤทธิศึกษากร (2545) ได้ให้ความหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ไว้ว่า หมายถึง ระบบการปกครองที่เป็นผลเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางปกครองของรัฐ
โดยการทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์กรนี้ถูก จัดตั้งและควบคุมโดย
รัฐบาลแต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุม ให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย
ของตนเอง

ชูศักดิ์ เทียงตรง (2543) กล่าวว่าองค์กรปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่
รัฐบาลกลางเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดให้บริการสาธารณะ เพื่อ
ชุมชนของตนเอง ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และความเป็นอิสระในการดำเนินงานขึ้นอยู่กับระบบ
การปกครองท้องถิ่นที่ยึดถือ

โกวิทย์ พวงงาม (2555) กล่าวว่าองค์กรปกครองท้องถิ่น หมายถึง การให้คนในท้อง
ถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองเป็นการปกครองตนเอง โดยประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิด
ดังกล่าวมีพื้นฐานจากหลักการกระจายอำนาจการปกครอง

จากการวิเคราะห์ความหมายองค์กรปกครองท้องถิ่นผู้เขียนพบว่า
องค์กรปกครองท้องถิ่น หมายถึง รูปแบบการปกครองที่เกิดขึ้นจากกระบวนการกระจายอำนาจ
ของรัฐไปสู่ระดับพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทและมีส่วนร่วมใน
การบริหารจัดการกิจการสาธารณะของชุมชนตนเอง องค์กรลักษณะนี้แม้จะจัดตั้งขึ้นภายใต้
การควบคุมของรัฐ แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินงานได้อย่างเป็น
อิสระภายในกรอบของกฎหมาย

หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐบาลได้กระจายอำนาจให้หน่วยงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบ
ขอบในการให้บริการแก่ประชาชนและท้องถิ่น โดยคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ (ศุภมา จิตต์
เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และสุวิชัย อินทกุล, 2567)

1. การพิจารณาถึงกำลังเงิน กำลังงบประมาณ เพราะในท้องถิ่นหลายแห่งยังประสบ
กับปัญหาการขาดแคลนงบประมาณไม่สามารถดำเนินงานตามหน้าที่รับผิดชอบที่กว้างขวาง
เกินกำลังของตนได้ เป็นต้น

2. การพิจารณาถึงกำลังคน กำลังความสามารถของอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้
เพราะกำลังคนและเครื่องมือเครื่องใช้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น ให้

ได้ทั่วถึง

3. หน้าที่รับผิดชอบของท้องถิ่นควรเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง ไม่ควรมอบให้ท้องถิ่นดำเนินการ เช่น การศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือ งานทะเบียน ที่ดินที่สาธารณะ เป็นต้น สำหรับการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานการปกครอง ท้องถิ่นสามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 บัญญัติไว้ในกฎหมายอันเป็นการทั่วไป เพื่อให้ทุกหน่วยการปกครองท้องถิ่น เป็นแบบอย่างเดียวกัน เช่น การตราพระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้เป็นการ ทั่วไปเพื่อให้ทุกองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่รับผิดชอบเหมือนกัน

3.2 บัญญัติไว้ในกฎหมายอันเป็นการเฉพาะเจาะจงแต่ละหน่วยการปกครองท้องถิ่น เช่น การตราพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ได้มีการ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานครไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง

ดังนั้น การจัดบริการสาธารณะในท้องถิ่น เป็นหน้าที่โดยตรงขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นโดยถือว่าเป็นผู้ให้บริการกับประชาชนที่เป็นผู้รับบริการ ตรงกับความต้องการ ที่แท้จริงของประชาชน ประโยชน์โดยแท้จริงต้องรับทราบความต้องการบริการสาธารณะ ของ ประชาชนเสียก่อน โดยให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และหน้าที่ความรับผิดชอบ ของ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นควรจะต้องพิจารณาถึงกำลังเงิน กำลังงบประมาณ กำลังคน กำลัง ความสามารถของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และหน้าที่ความรับผิดชอบควรเป็น เรื่องที่เป็น ประโยชน์ต่อท้องถิ่น หากเกินกว่าภาระหรือเป็นนโยบายซึ่งรัฐบาลซึ่งไม่ควรมอบ ให้ท้องถิ่น ดำเนินการ เช่น งานทะเบียนที่ดิน การศึกษาในระดับอุดมศึกษา (ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผล สะอาด, และสุวิชัย อินทกุล. 2567)

จากแนวคิดและทฤษฎีในการนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ที่ผู้เขียนรวบรวมข้อมูลได้ข้อสรุปที่เกิดเป็นตารางสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

ที่.	การนำหลักธรรมาภิบาล มาบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น	นักวิชาการ										รวม	ร้อยละ 60 ขึ้นไป
		ณัฐธมลگانต์ ไชยวิมลศิริ (2564)	ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน (2566)	ยิ่งยศ บุญยานันท์ (2564)	สาคร พรหมโคตร (2567)	ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2568)	ศุภมา จิตต์เที่ยง (2567)	โสธยา สุภาพผล และคณะ (2567)	กฤติณา วรพลจิรา (2567)	อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล (2566)	จุฑาทิพย์ สุจริตกุล (2563)		
1	ด้านการรวมกลุ่มของประชาชน					✓					✓	2	20
2	ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100*
3	ด้านการพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่น		✓	✓		✓	✓		✓		✓	6	60*
4	ด้านการทุจริตคอร์รัปชัน			✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	7	70*
5	ด้านความไว้วางใจ และความเชื่อมั่น			✓				✓				2	20
6	ด้านการจัดสรรทรัพยากร		✓						✓			2	20
7	ด้านการจัดสรรงบประมาณ		✓	✓		✓	✓		✓	✓		4	60*
8	ด้านความยุติธรรม				✓							1	10
9	ด้านกฎหมายและความเป็นธรรม	✓							✓			2	20
10	ด้านคุณธรรมจริยธรรม		✓					✓	✓			3	30

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์การนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น ของ ณัฐธมลگانต์ ไชยวิมลศิริ (2564), ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน (2566), ยิ่งยศ บุญยานันท์ (2564), สาคร พรหมโคตร (2567), ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2568), ศุภมา จิตต์เที่ยง (2567), โสธยา สุภาพผล และคณะ (2567), กฤติณา วรพลจิรา (2567), อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล (2566), จุฑาทิพย์ สุจริตกุล (2563) โดยใช้หลักเกณฑ์พิจารณาจากความถี่ของการนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหาร องค์กรปกครองท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่มีความถี่ร้อยละ 60 ขึ้นไป ได้แก่

1. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ด้านการพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่น
3. ด้านการทุจริตคอร์รัปชัน

4. ด้านการจัดสรรงบประมาณ

สรุป

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นการผสมองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า เข้ากับกระบวนการปฏิบัติงานจริงในทุกระดับ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในมิติที่หนึ่ง คือ มิติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเสนอแนะโครงการ หรือการร่วมกันดำเนินกิจกรรมผ่านกลไกประชาคมหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมของพื้นที่ มิติที่สอง คือ มิติด้านการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม เท่าเทียม โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้อย่างอิสระ การบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชนต่อองค์กรอย่างยั่งยืน มิติที่สาม คือ มิติด้านการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องดำเนินงานด้วยความสุจริตและยึดมั่นในความโปร่งใส เพื่อลดความเสี่ยงในการสูญเสียงบประมาณของรัฐ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนโดยตรง การป้องกันการทุจริตจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือขององค์กร และมิติที่สี่ คือ มิติด้านการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถขององค์กรให้พร้อมต่อการปฏิบัติการกิจที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งในด้านบุคลากร ระบบงาน เทคโนโลยี และการบริหารจัดการโดยรวม เพื่อให้สามารถพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน กล่าวโดยสรุป การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลจะนำไปสู่การบริหารงานที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับฐานรากอย่างแท้จริง และเป็นรากฐานที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่การพัฒนาท้องถิ่นและสังคมโดยรวม

ข้อค้นพบหรือองค์ความรู้ใหม่

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ แนวคิดสำคัญที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการที่ดี มีคุณธรรมและสร้างความรับผิดชอบ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง การประยุกต์ใช้หลักการนี้ในมิติสำคัญต่าง ๆ จะช่วยยกระดับการบริหารงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ซึ่งจากการศึกษาเรื่องนี้ผู้เขียนได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบในรูปแบบ (Model) ตามลำดับขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1: แสดงโมเดลองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลกับการบริหาร
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากโมเดลการนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation)

หลักการมีส่วนร่วม เป็นหัวใจของธรรมาภิบาลท้องถิ่น เพราะเป็นการยืนยันว่า

ประชาชนคือ “เจ้าของอำนาจ” ที่แท้จริง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างกลไกและช่องทางที่เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการ เช่น ร่วมกำหนดทิศทาง จัดเวทีประชาคมอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (เช่น แผน 5 ปี และแผนดำเนินงานประจำปี) และการกำหนดนโยบายสาธารณะ

2. ด้านการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Organizational Development)

การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ต้องยึดหลักความคุ้มค่าและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภายใน เพื่อให้สามารถให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เช่น พัฒนาบุคลากร สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมและหลักความรับผิดชอบ จัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นผู้ให้บริการที่ดี

3. ด้านการทุจริตคอร์รัปชัน (Anti-Corruption)

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องอาศัยการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลทุกข้อเพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะการเน้นที่ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ เช่น สร้างกลไกการแจ้งเบาะแส จัดให้มีช่องทางร้องเรียนที่เป็นอิสระ ปลอดภัย และมีการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส เพื่อให้ประชาชนกล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลการทุจริต

4. ด้านการจัดสรรงบประมาณ (Fiscal Management)

การบริหารงบประมาณท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักความคุ้มค่า ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส เพื่อให้เงินภาษีของประชาชนถูกนำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะสูงสุด เช่น การมีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของโครงการที่จะใช้งบประมาณ เพื่อให้งบประมาณถูกจัดสรรไปในสิ่งที่ตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของชุมชน

กล่าวได้ว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกมิติที่กล่าวมาเป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือการสร้าง “การปกครองท้องถิ่นเพื่อประชาชน” ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาบทความวิชาการในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารยังคงมีข้อจำกัดในหลายด้าน ทั้งในแง่ของความเข้าใจของผู้บริหารท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และกลไกในการตรวจสอบความโปร่งใสขององค์กร ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ด้านทัศนคติ ด้านความไว้วางใจ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจการงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กฤติณา วรพลจิรา. (2567). การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารพุทธศาสตร์*, 6(3), 367-373.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2555). *มองมุมใหม่การบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์ เสมาธรรม.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2546). *จุดบอดบนทางสู่ธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑาทิพย์ สุจริตกุล. (2563). การนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 25(3), 288-298.
- ช่องข่าว TOP NEWS. (ม.ป.ป.). “นิพนธ์” อบรมหลักธรรมาภิบาลท้องถิ่น. แหล่งที่มา: <https://www.topnews.co.th/news/1191417> [12 สิงหาคม 2568].
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2543). *ระบบการเมืองการปกครองฝรั่งเศส*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้าโกสินทร์วงศ์.
- ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน. (2566). การปกครองท้องถิ่นของผู้นำชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล. *วารสารภาคีสหประชาชาติ*, 1(2), 13-23.
- ณัฐมณีกานต์ ไชยวิมลศิริ, ไพฑูรย์ มาเมือง, และ สุเนตร ธนศิลป์พิชิต. (2564). แนวทางการสร้างธรรมาภิบาลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 4(1), 15-18.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. (สถาบันพระปกเกล้า, บ.ก.) นนทบุรี: สำนักพิมพ์พิมพ์ลักษณ์.

- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. (2545). **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร: ธนสรเจริญเมือง.
- ยิ่งยศ บุญยานันต์. (2564). หลักธรรมาภิบาลกับบริหารองค์กร. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามงคลราชวิทยาลัย**, 13(1).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราเชนทร์ นพณัฐจร. (2568). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. **วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม**, 3(3), 1143-1153.
- ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด, และ สุวิชัย อินทกุล. (2567). หลักธรรมาภิบาลกับบทบาทนักการเมืองท้องถิ่น. **วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ**, 7(1), 248-259.
- สาคร พรหมโคตร, (สุรเวช เกษิต) พระครูอนุกุลปริยัติการ, และ พระภุชดา กิตติโสภโณ. (2567). การปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล. **วารสารวิชาการสังคมศาสตร์สมัยใหม่**, 1(5), 10.
- โสธยา สุภาพล, ลัดดาวัลย์ สำราญ, และ ชนัญชีกานต์ คงทัต. (2566). ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี. **Local Administration Journal**, 17(1), 73-90.
- อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล. (2566). ธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. **วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**, 5(2), 1-10.